

és mélyítésére sorompóba állítja a szépirodalmat. A német s részben a világ-irodalom élő s elhunyt jelei vonulnak el előttünk műveikből merített jellemző, tanulságos és buzdító részletekkel, amelyek mély érzéssel és résztvevő megértéssel szemléltetik azt a még meg nem gyökeredett igazságot, hogy a munka valamennyi fájának megvan a maga szépsége és öröme s hogy a dolgozó kéz s gondolkodó fő tevékenysége egyaránt tiszteletre és elismerésre érdemes. Könyvünk 50 ilyen részletet tartalmaz, amelyek közül tájékozásul a szerzőkkel együtt íme néhányat felsorolunk: pap (I. Rank), tanító (Jean Paul), filológus (Gustav af Geijerstam), szerkesztő (Knut Hamsun), írnok (Gogoly), szántóvető (Rosegger), halász (Knut Hamsun), takács és kőműves (Goethe), asztalos (Romain Rolland), betegápoló (Th. Mann), vasútor (G. Hauptmann), pincér (Eckermann), szolgáló (Jeremias Gotthelf), házvezetőnő (Balzac), gondozónő (Selma Lagerlöf), kereskedő (Goethe és G. Freytag), fotográfus (M. Dauthendey), repülőgépszerelő (L. Adelt) stb. Íme a hasznos emberi tevékenységeknek színes kaleidoszkópja s egyben hatalmas szimfóniája. A könyv szerkesztője utószóban foglalja össze ezeknek a klasszikus vallomásoknak, leírásoknak tanulságait. A munka fogalmát s ennek változatait évszázadokon át kíséri és a közölt részletekben a kultúr- és gazdasági élet egyik jelentős oldalának képét látja, amely ma elérkezett egy új állomáshoz: a szociális eszme feltámadásához, amely a gazdasági életen keresztül megbecsülést követel a munka számára, de egyben arra int, hogy a testi és a szellemi munkások becsüljék meg egymást, mert mindkettő verejtékét áldozza az emberiségnek. Mindenül a munka élményének ethosza sugárik felénk, amelynek hatalmas fellendülése és áldásos volta a technikának köszönhető.

Könyvünk ötlete életrevaló és időszerű s azért bizonyára mihamarabb követőkre, utánzókra fog akadni. Ma, amikor a mesterségbeli munka szüntelen hiangoztatása ellenére a művelt magyar társadalom és ifjúság még mindig idegenkedik a szabad pályáktól, főleg az ipari foglalkozásoktól és a biztos tisztviselői állások mellett a szellemi pályákra tódul, ilyen kijózanítással párosult tájékoztató munka, mondhatnók „szépirodalmi pályaválasztási katedra”, amely üdvös s időszerű szociális célt is szolgál, *magyar nyelven* is elkélne. Úgy vélem, hogy sem összeállítása, sem kiadása nem ütközhetnek nagyobb nehézségekbe. A németnyelvű könyvecskét pedig a felső osztályok német nyelvi és irodalmi tanításában, esetleg magánolvasmányként lehetne célszerűen értékesíteni.

Kemény F.

Nikolai Ogujew: Das Tagebuch des Schülers Kostja Rjabzew. Aufzeichnungen eines Fünfzehnjährigen. Berlin, 1928.

Az utóbbi esztendőök folyamán Európa-szerte egyre-másra felbukkanó nevelési reformtervezetek közül meglehetősen feltűnést keltett annakidején az ú. n. *Dalton-rendszer*, amelynek leglényegesebb célkitűzése az, hogy az ifjúság önállóságát a lehető legnagyobb fokig kifejllessze s e végből az osztályrendszert

a laboratóriumi rendszerrel pótolja.¹ Az e körül megindult vitában sokan résztvettek, azonban elméleti alapon nem igen lehetett annak célszerű vagy célszerűtlen voltát illetőleg megnyugtató eredményre jutni. Az a könyv, amely előttünk fekszik, a kérdés gyakorlati részére vonatkozólag nyújt figyelemreméltó adatokat. A Dalton-féle tervet ugyanis Oroszországban is megvalósítani igyekeztek és most egy kis tizenöt éves diáknak természetesen némileg átfésült naplójegyzetei kerültek a nyilvánosság elé, amelyek a maguk naiv közvetlenségében érdekes bepillantást engednek az orosz iskolák belső életébe.

A rendszer abból indul ki, hogy a multban a tanulót sok felesleges anyaggal terhelték túl. Ez a jövőben megszűnik: a Dalton-terv azt akarja elérni, hogy a diák önmagából és önmagától minél többet és minél jobbat produkáljon. Minden tárgyból havonta mindenki egy-egy feladatot kap, a tanár csak útbaigazításokat ad a megoldáshoz és megjelöli, hogy milyen forrásmunkákat kell használni. A tétel kidolgozásához „laboratóriumok” állnak rendelkezésre — a tantermek teljesen megszűntek — és mindenki akkor jelentkezik az illetékes szaktanárnál beszámolóra, midőn munkájával elkészül.

Első pillanatra látszik, hogy ez a rendszer nagyon fejlett akaratot és intelligenciát követel meg, már pedig kétségtelen, hogy ezzel a diákoknak csak csekély százaléka rendelkezik. A kis Kostja is, aki pedig megépő nyílt felfogású gyermeknek látszik, elkeseredetten sóhajt fel: „Nem is hittem volna, hogy olyan nehéz egyedül, önállóan tanulni!” Egy alkalommal forradalom is tör ki az új rendszer ellen és a tanároknak csak nehezen sikerül az ifjúságot lecsillapítani.

Ez a jelenet az ügy másik oldalára tesz bennünket figyelmessé: arra az egészen anarchiaszerű fegyelmetlenségre, amely az orosz diákok között uralkodik. Igen nehéz azonban pontosan megállapítanunk, hogy ezért a helyzetért mennyiben felelősek a tanítási rendszer újításai és mennyiben a politikai és társadalmi állapotok. Részben mosolyra késztet, részben elszomorít az olyasféle jelenetek leírása, mint mikor a tanulók kimondják a „köszönési kötelezettség” megszűnését, a tanár beéptekor való felállítás kiküszöbölését és azt, hogy a laboratóriumokba és az iskola egyéb helyiségeibe sapkával a fején is szabad ezentúl belépni. Ezt aligha tartalmazza a Dalton-féle rendszer.

A tanulás eredménye eddig egyáltalán nem kielégítő. Azok a Puskinról szóló évvégi dolgozatok, melyeket könyvünk bemutat, elrettentő képet mutatnak egyrészt az orosz diákság tudatlanságáról, másrészt gondolkodásuk fertőzöttségéről. Ilyen körülmények között egyelőre nem mondhatunk végleges véleményt a reformtervezetről, amelyet a maga teljességében és függetlenségé-

¹ Az első ilyen irányú kísérleteket Parkhurst Helén már 1905-ben végezte egy amerikai falsi iskolában. A rendszert többek közt a következő munkák ismertetik. *Helen Parkhurst: Education on the Dalton plan* (1. kiad. 1922; 5. k. 1926, London, Bell, 223 l.). — *Marie Steinhau: Helen Parkhursts Dalton-Plan und seine Verwendung in England* (a Zentralinstitut für Erziehung und Unterricht „Neuere Pädagogik im Ausland“ e. sorozatának I. füzeté; Langensalza 1925, Beltz kiadása, 80. lap és táblázatok). A német szerző nagy elismeréssel nyilatkozik ennek a rendszernek gyakorlati eredményeiről. (L. Magyar Paedagogia, XXXVI. évf. 172–174. l.)

ben érvényesülni nem engedtek; de aligha hisszük, hogy magában foglalná azt a „bölcsek követét“, amely a mai nevelés és tanítás nem egy fogyatékoságát gyökeresen kiküszöbölné.

Ez a diáknapló azonban mindentől függetlenül is igen érdekes és sok tanulságot magában rejtő olvasmány. A gyermeki lélek rejtelméi iránt érdeklődők számos értékes adatot találhatnak benne. *Kemény István.*

Susanne Engelmann: Die Krise der heutigen Mädchenerziehung. Leipzig. Quelle & Meyer. 1928. (45 lap.)

E tanulmány sötét hátterét az egész mai Európát, sőt Amerikát is, de talán legkirívóbban a szerencsétlen Németországot jellemző azon erkölcsi válság alkotja, mely az egész modern családi és házasságot bomlással fenyegeti. A szerző helyesen mutat rá azokra a tényezőkre, melyek az anyagi nyomorúság mellett a női virginitás elértéktelenedését előidézték. Ilyen a hitetlenség terjedése, a nemi folyamatok állandó ábrázolása irodalomban, művészetben és álművészetben, a házasságkötés akadályai és a freudizmusnak ama félreértése, mintha az élet egyetlen szférája a szexualitás lenne.

Mivel a szexuális etika bomlása ellen eddig alkalmazott három eszköz: a szellemi értékekre való utalás, a természettudományi felvilágosítás és az erotikus feszültségnek leánysport és gimnasztika által való levezetése nem bizonyult célravezetőnek, új eszközökhöz kell folyamodnunk. A szerző szerint fel kell vennünk a harcot ama nagyon elterjedt két nézettel szemben, mintha a testi szerelmi kiélés előfeltétele volna a személyiség kifejlésének és mintha a korai szerelmi tapasztalat az ember boldogságát növelné, az önmegtartóztatás pedig csökkentené; még pedig úgy kell eljárunk, hogy a mai irodalomra utalunk. (G. Reuter, A. Schaffer, Galsworthy, Wells, Anet stb.) De az egyetlen igazi út az akarat képzése. Meg kell értenünk a mai nemzedéket, nem szabad engedni, hogy tudatlanul nőjenek fel, föl kell bennük kelteni a tisztaság utáni vágyódást és oly érzületet gyökereztetni meg bennük, mely a tisztaság régi emberiségi ideálját bátran megvalósítani törekszik. Az összes etikai szakokban: vallásban és németben, életismeretben és nevelésben meg kell beszélni a szexuális etikai életalakítás kérdéseit a fiatal leányokkal, modern irodalmi termékek kapcsán. A fővárosi gyermekeket pedig pár évre legalább ki kell vonni a lélekölő környezetből; hogy az akaratképzésnek biztos alapot lehessen vetni.

Látnivaló, hogy szigorúan véve a szerző teljesen új eszközt e felette súlyos kérdésben nem tud ajánlani, inkább csak az etikai felvilágosítás intenzívebb voltát és az eddiginél céltudatosabb akaratképzést sürgeti. Ezek közül kivált az utóbbi fontos és a leányintézetekben erőlyesen felkarolandó, mert az első (az iskolában legalább!) kétélű fegyver. Hiszszük azonban, hogy az a rettentő erotikus hullám, mely elárasztotta az ó- és újvilágot, már tetőpontját érte és fokozatosan csökkenni fog, amikor aztán a mai elszomorító jelenségek is eltűnnek és az iskola munkája ez irányban is sikerebb lesz.

Szelényi Ödön.